

בענין מנהגינו שלא להפסיק בין פסוק לפסוק במגילה

שאלה; מה הטעם והמקור למנהגינו ק"ק תימן בקריאת המגילה שלא לנשום ולהפסיק בין פסוק לפסוק, אלא הקורא מנעים בטעם שלפני סוף הפסוק ומסמיך אותו לפסוק שאחריו, ודלא כמו בקריאת ספר תורה ושאר פסוקי תנ"ך;

תשובה; כבר עמד על כך מרנא מהרי"ץ זיע"א בספרו "עץ חיים" חלק א' דף קס"ו ע"א, וכן בתשובותיו "פעולת צדיק" ח"ב סי' קנ"ו האריך בזה, ושם הביא טעם למנהג בשם רבי אברהם אבן עזרא (בפירושו על מגילת אסתר ט' כ"ו) שעזרא הסופר לא הפסיק את הפסוקים במגילת אסתר, ולכך אע"פ שמרדכי הפסיקם, כיון שלא הפסיקם עזרא ציוו רבותינו שלא להפסיק בקריאתה, דבחר תיקון עזרא גרירינן, וטעם נוסף כתב שם בתשובה בשם מהר"ש אלקבץ בספרו "מנות הלוי" דמה שנהגו כן הוא משום דנקראת "איגרת" ודרך איגרת להיות בלא פיסוק יעוש"ב;

בפרשה פתוחה, ומה שהקשה בהגמ"י שם מדאמרו בגמ' עשרת בני המן צריך למימרינהו בנשימה אחת, ולא הזכירו מסוף פסוק שלפניו כלום, ותו מדאמרו כן בגמ' דוקא בעשרת בני המן, הא שאר המגילה א"צ, הנה מדברי ר"י שהובאו בשבלי הלקט כנו"ל חזינן דלא חש לראיה זו, ואדרבא הוכיח כן מהמנהג שמתחילים לומר בנשימה אחת מתיבות חמש מאות איש, ולענ"ד יש ליישב בפשיטות דהוצרכו לומר כן דוקא בעשרת בני המן דהתם קמ"ל דהכל בנשימה אחת ולא להפסיק אף באמצע אותם פסוקים, ובלא"ה נמי מנהג זה שלא להפסיק ולנשט בין הפסוקים אינו אלא מנהג שנהגו כן ישראל לשופרא דמילתא ואינו חיוב מן הדין, אך עשרת בני המן הוא חיוב יותר, עד כדי שנסתפק הראב"ה סימן תקס"ד אם הוא לעיכובא, הובא בהגמ"י פ"ב אות פ', אף דקיימ"ל כדעת התוס' שהוא רק לכתחילה כמש"כ רמ"א סימן תר"ץ סט"ו, והרי זה בכלל המנהגים המסוריים בידי כל ישראל מקדם אף שלא נזכרו כלל בתלמוד, כגון ברכת ברוך שאמר בשחרית (עיין פסקי מהרי"ץ ובארות יצחק ח"א דף ק"ג), הדלקת נרות חנוכה בבית הכנסת ובברכה (ועיין ב"י שלהי סימן תרפ"ח ועוד), תרועה גדולה אחר שחרית ר"ה (עיין טור סימן תקצ"ו) ועוד, ולכן ג"כ לא נזכרו מנהגים כיו"ב בהרמב"ם, לפי שאין דרכו להעלות בחיבורו אלא הדינים המפורשים בתלמוד, וכנזכר בריש ספר מעשה רוקח בשם רבי אברהם בן הרמב"ם בעניין סדר ההגדה ע"ש ואכמ"ל, והאחרונים שביטלו מנהג זה שלא להנשים בין פסוק לפסוק, הוא על פי שיטת רבי נתן הובאה בטור סימן תר"ץ, ורבי ישעיה ורבינו שלמה שהובאו בשבלי הלקט, וכ"ה דעת הגאונים שרשאי להפסיק בסוף הפסוקים כמובא באוה"ג למגילה דף ט"ז ע"ב, וכ"כ בהגמ"י בשם רב צמח גאון ומהר"ם שא"צ להקפיד בזה, וסגי כמה שלא יפסיק בין פסוק לפסוק יותר מכדי נשימה, וכן כתב המג"א ושאר אחרונים, ואף השת"ז ס"ק ל"ד העתיק דברי המג"א בשתיקה, ולא זכר מאומה ממנהגינו, אמנם מן בש"ע לא גילה דעתו בזה והשמיט מה שכתב הטור בשב"ר נתן דא"צ, ובכ"י הביא פלוגתא בזה, וא"כ נראה שלא רצה להכריע בזה, ולכונ"ע אין חסרון בזה, דאף החולקים לא אמרו אלא שאין צריך, ותו לא, וא"כ הואיל ומצאנו דיש רבים וגדולים סוברים שכן ראוי לעשות, הכי עדיף טפי לכונ"ע וכמו שכן הוא מנהגינו עד היום, מה גם שיש אומרים שהוא ציווי ותקנת רבותינו ז"ל וכנזכר בלשון ראב"ע, והרא"ם בספרו "מעין גנים" (הביאו מהרי"ץ שם), ומשמע דלדידהו הוא חיוב לכתחילה ומתקנת חז"ל ולא מנהג בעלמא, אלא שאינו חיוב גמור וכ"ש שאינו לעיכובא, ע"כ אנו בדין יש לנו להמשיך במנהג קדמונים זה בכל עוז, ויתר היא שלא תמוט, וכן היא דעת גאון עוזינו מהרי"ץ מאריה דאתרין וכמו שנתבאר, וכן העלה אאמור"ר שליט"א בש"ע המקוצר סימן קכ"ב סי"ג ע"ש;

ודע שמנהג זה משתלשל והולך בידינו משנים קדמוניות אף שאין הוא מפורש לא בתלמוד ולא בהרמב"ם, ועל כרחך שכן היא מסורת הקריאה המקובלת מאבותינו דור אחר דור, ומצינו שאף בשאר תפוצות ישראל נהגו כן מקדמת דנא אלא שלאחר מכן קמו כמה חכמים ובטלוהו מאחר שלא נזכר בתלמוד וכדלקמן, שכן נמצא ברוקח סוס"י רל"ו שכן הוא המנהג מטעם שנקראת איגרת (וכטעם שהביא רבהמ"ח לקמן בשם "מנות הלוי"), ובהגהות מימוני הלכות מגילה רפ"ב ג"כ כתב שכן נהגו, ובשבלי הלקט סימן קצ"ח הביא שכן אמר לו רבינו יהודה בן רבינו יצחק כך היה מנהגו של אביו וכו', וראיה לדבר חמש מאות איש ואת ויזאת עשרת בני המן ע"כ, ור"ל דבגמ' מגילה דף ט"ז; אמרו דעשרת בני המן ועשרת צריך למימרינהו בנשימה אחת להודיע שכולם נהרגו ונתלו כאחד, אכן המנהג הפשוט שכבר קודם לכן מתיבות חמש מאות איש אומרים הכל בנשימה אחת (ובהגמ"י שם ובדרכי משה סימן תר"ץ אות ג' נדחקו לתת טעם לדבר ע"ש) ועל כרחך שהוא מטעם שלא להפסיק בין הפסוקים, וכן מוכח מדברי רבי נתן שהביא הטור (ונראה שהוא רב נתן גאון), ועוד ראשונים שדנו בזה, אלמא שהיה ידוע בזמנם אופן קריאה זו, ובשבלי הלקט לעיל מינה התם הביא בשם רבינו ישעיה שג"כ כתב שכן הוא המנהג, אלא דהוקשא לו מדמשמע בגמ' שהיו מתרגמים המגילה וא"כ היו מפסיקים, וסיים ואינו יודע למה נהגו זה המנהג ע"כ, ולענ"ד יש ליישב דאף אי נימא דזמן הגמ' היה אצילא מנהג לתרגם פסוק פסוק (כדרך שאנו מתרגמים עד ימינו קריאת התורה וההפטרה וע"ע במגילה דף כ"א; בריש"י ותוס' ד"ה ובמגילה ושאר ראשונים שם, ובהגהות הב"ח, ובעיקר הענין מי חיבר תרגום על הכתובים וחמש מגילות יש מחלוקת גדולה במפרשים ואכמ"ל עוד בזה), שאני היכא דאי אפשר שלא להפסיק מחמת התרגום, ודמי לאותם פסוקים שחוזרים עליהם הקהל, אך בלא"ה ראוי שלא להפסיק, ומהטעם שכבר נתבאר הואיל ונקראת איגרת או משום דלא הפסיק עזרא, ועוד אפשר שהיו אז מתרגמים פרשה שלמה כדי שיבינו הנשים ועמי הארץ, ולא כל פסוק בנפרד כמו בספר תורה וצ"ע, וכן נראה דעת שבלי הלקט שם דאף שהביא חולקים בזה, סיים להביא דברי הראב"ע ושכך אנו נהגים ברומ"ה ע"כ, וכ"כ הרמב"ן בחידושיו למגילה דף י"ז ד"ה ומעתה, דבדבריים שהן חוץ לגופה לגמרי כגון קריאה שלה שדינה כדין איגרת (לענין הקורא בין עומד בין יושב ושהקורא פושט כאיגרת ואינו כורך כס"ת), ונהגו הכל בקריאה ה"ל לא להפסיק בסוף הפסוקים כספר ורה אלא באמצע, והטעם שמנהג איגרת נהגין בקריאתה עכ"ל, ומי לנו גדול מהרמב"ן שהסמיך ואישר מנהג זה, וכ"כ הריטב"א בחידושיו דף י"ט ד"ה מנא הני מילי, בשם מורו דמטעם זה נהגו לקרותה בלי פיסוק טעמים (אמנם בזה אין מנהגינו כמותו, עיין ש"ע המקוצר סימן קכ"ב סי"ג והערה ל"ג, משב"ר) ובלא הפסק הפסוקים עכ"ל, וכן הוא במאירי שם, וכיוצא בזה יש אומרים שזהו הטעם שכל פרשיות מגילת אסתר סתומות מטעם שנקראת איגרת, שלכן לא הפסיקו בה